



De Wolkenkrabber aan het Victorieplein, met het standbeeld van bouwmeester H.P. Berlage (Hildo Krop, 1966). (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/J. van Galen)

Mijn Amsterdam-Zuid

Persoonlijke verhalen van

Jan Donkers, Tom Egbers, Heere Heeresma, Guus
Luijters, Wanda Reisel en andere buurtbewoners

Samengesteld door

Frank van Kolfschooten



Inhoud

- 9 **Voorwoord**
- 11 Herman Hertzberger, **Zuid: in de wereld ongeëvenaard**
- 17 Hanneke Groenteman, **Snoepen in de Scheldestraat**
- 20 Thomas Heerma van Voss, **Voetballen bij Swift op het
Olympiaplein**
- 26 Heere Heeresma, **Kaddish voor een buurt**
- 30 Erik Menkveld, **Kindertjesbrug op het Muzenplein:
Meisje en paard, twee gedichten**
- 33 A.L. Sniijders, **Roompotstraat, Saxen-Weimarlaan,
Beatrixpark**
- 39 Wanda Reisel, **Plattegrond van een jeugd: Van Eeghen-
straat 100**
- 45 Nadia Bouras, **De Baschrâ-school in de Jekerstraat**
- 52 Hanny Michaelis, **Jeugdherinneringen**
- 61 Bob Polak, **Padvinder op het Schapenburgerpad**
- 65 Marjoleine Oppenheim-Spangenberg, **Naar de Wester-
woldestraat**
- 69 Walter van der Kooi, **Nooit helemaal thuis in de Van
Breestraat**
- 78 Marcella van der Weg, **Rinus Michels: Voetballen op
't Zandland**
- 82 Jochem Brouwer & Jojanneke Claassen, **Ed van Thijn:
Zwerftocht door Zuid**
- 89 Jan Lever, **De bomen van Zuid**
- 93 Kees Fens, **Het geluk van de brug**

- 98 Henk Penseel, **Van Morrison in het Spinoza Lyceum**
- 103 Guus Luijters, **Klein geluk in Zuid**
- 115 Johan Giskes, **Verborgen schatten in het Concertgebouw**
- 119 Elly Stutvoet-van Hoeven, **Jeneverdrinker in de
Hunzestraat**
- 122 Max de Jong, **Waf-waf-waf aan de Stalinlaan**
- 127 Remco Campert, **Valeriusstraat**
- 130 Rob Schouten, **Frans van Mierisstraat in ruste**
- 132 Ariane Hendriks, **God in de Rivierenbuurt**
- 134 August Willemsen, **Pijnlijke herinneringen aan de
Achillesstraat**
- 142 Martin Bril, **Kraakpand ontruimd: genieten**
- 145 Hein Streefkerk, **Ballen in de Rivierenbuurt**
- 149 Frank van Kolschooten, **De Beethovenstraat**
- 153 Jan Donkers, **Nooit meer weg uit Zuid**
- 162 Anneke Groen, **Roeien door Zuid**
- 165 Marcella van der Weg, **Frans Weisz: Poppenkast spelen
op de Minervalaan**
- 169 Tom Egbers, **Buurtbelevissen**
- 176 Salvador Bloemgarten, **Een Joodse straat in de
Rivierenbuurt**
- 184 Mensje van Keulen, **Harmoniehof**
- 186 Daan Heerma van Voss, **Gappen in de Cornelis
Schuytstraat**
- 192 Paul Gellings, **Het ritme van de Rivierenbuurt**
- 195 Marcella van der Weg, **Jacques Klötters: Onder
katholieken; een jongenssopraan in Zuid**
- 200 Jozanneke Claassen, **Wim Polak: Dubbel gevoel over
de Slingerbeekstraat**
- 206 Ulli D'Oliveira, **De allerlaatste rit van lijn 25**

- 209 H.J.A. Hofland, **De Badkuip op het Museumplein**
213 Ko van Geemert, **Buurtwandeling met Jeroen Krabbé**
218 Huub Mous, **Melancholie in Zuid**
222 Henk van Oort, **Amsterdam-Zuid in Lijf & Leden**
230 Michel van der Plas, **Lomanstraat**
232 Felix Rottenberg, **Mijn Amsterdam-Zuid**
241 Arnon Grunberg, **De dood in Zuid**
250 **Bronnen**
253 **Stratenregister**



De Marathontoren (46 meter hoog) en het Olympisch Stadion van Jan Wils, tijdens de opstijging van een luchtballon uit het stadion in 1930. (Stadsarchief Amsterdam)

Voorwoord

Hoewel ik Haagse import ben in Amsterdam, heb ik het grootste deel van mijn leven in Amsterdam-Zuid gewoond (eerst in de Bronckhorststraat, nu al decennia in de Beethovenstraat). Mijn interesse hield nooit op bij het begin en einde van mijn eigen straat en ik heb de afgelopen veertig jaar veel oog gehad voor de architectonische en bewonersgeschiedenis van héél Amsterdam-Zuid. Voor deze bundel heb ik een kleine vijftig verhalen en gedichten verzameld van (bekende en onbekende) bewoners, onder wie veel schrijvers, journalisten en kunstenaars, over hun leven in de straten van Zuid.

Welke buurten onder Zuid vallen, daarover valt te twisten. Het bestuurlijke stadsdeel Zuid, waar tegenwoordig zelfs Buitenveldert en de Zuidas bij horen, is toch niet helemaal wat de meeste Amsterdammers als ‘Zuid’ ervaren.

De verhalen in dit boek spelen zich dan ook af in het Museumkwartier en de Concertgebouw- en Willemsparkbuurt (gebouwd tussen 1880 en 1920); in de Apollo-, Stadion- en Rivierenbuurt (gebouwd in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw); en in de Prinses Irenebuurt (gebouwd in de jaren vijftig). De Pijp is buiten de bundel gehouden om redenen die Jan Donkers verderop aan de hand van een vuilniszak uitlegt, in zijn scherpzinnige analyse van de sociologische en gevoelsmatige verschillen tussen de diverse buurten van Zuid.

Selectie criterium bij het samenstellen was verder dat het

moest gaan om teksten met persoonlijke herinneringen, ervaringen en/of observaties, dus geen fictie, met uitzondering van autobiografisch proza met een sterk feitelijk karakter. De fragmenten uit Wanda Reisels *Plattegrond van een jeugd* vallen wel binnen dat criterium, maar Robert Vuijsjes roman *Alleen maar nette mensen* bijvoorbeeld niet, omdat daarin locaties zijn verzonnen. Datzelfde autobiografische danwel sterk feitelijke karakter zit in de opgenomen gedichten van Erik Menkveld, Hanny Michaelis, Remco Campert, Rob Schouten, Mensje van Keulen en Michel van der Plas.

In veel verhalen spelen de grenzen van Zuid een rol. Hanny Michaelis beschrijft hoe zij als kind de stadsgrenzen steeds verder zag opschuiven door nieuwe bebouwing. August Willemsen en Rinus Michels vertellen over spelen op het Zandland buiten het zicht van volwassenen, voorbij de toenmalige grens van het Zuider Amstelkanaal. Herman Hertzberger beseft hoe op het oog zinloze architecturale begrenzingen hem onbewust hebben gevormd als architect. Jacques Klöters vertelt hoe onzichtbare grenzen Joodse en katholieke buurtgenoten, en jongens en meisjes, van elkaar scheidde. Walter van der Kooi en Kees Fens leggen uit door welke grenzen in hun vorming ze zich nooit helemaal thuis gingen voelen in Zuid.

Veel van de verhalen zijn melancholiek. Ze gaan over tijden die nooit meer terugkeren en over het 'klein geluk' (zoals Guus Luijters dat noemt), dat Zuid veel bewoners heeft gebracht en brengt. Want, om met Herman Hertzberger te besluiten: 'Wonen in Zuid is in de wereld ongeëvenaard.'

Frank van Kolfschooten

Herman Hertzberger

Zuid: in de wereld ongeëvenaard

Tot mijn tiende woonden wij in de Noorder Amstellaan (na de oorlog veranderd in Churchillaan), daarna in de Corellistraat: westwaarts van rivieren naar componisten, maar nog steeds in dat ooit door Berlage ontworpen Plan Zuid. Mijn speciale aandacht voor deze wijk is gewekt in mijn jeugd die ik er doorbracht. Van jongs af aan speelde ik er met hartstocht buiten op straat. Toen nog zonder architectenogen nam ik waar wat de ruimtelijke omgeving daarbij betekende – en dan niet alleen als achtergronddecor, maar als een omvattende, houvast biedende fysieke werkelijkheid. Met zijn brede trottoirs, eindeloze uitsteeksels, afdakjes waar we op klommen en muurtjes, portieken en hoeken om je te verschuilen was dit een omgeving rijk aan prikkels. Er was veel te beleven.

De hele buurt zit vol met allemaal details die wij nu met onze nuchtere ogen misschien een beetje overdreven, misschien ook wel zinloos vinden, maar al die ruimtelijke en plastische bedenkzels hebben te maken met architectuur. Ik denk bijvoorbeeld aan het blok naast het onze, aan de Churchillaan, waar bij het begin van de buitentrappen van die grote natuurstenen eieren zaten. Ik herinner me nog heel goed dat ik er als klein kind door gefascineerd was, erop wilde klimmen en dat ook deed. Je kan zeggen: wie bedenkt nou zoiets idiots, aan het begin van een trap, aan de straat. En ik wil zeker niet zeggen dat architecten meer van dat soort dingen zouden moeten maken, maar het is wel een feit dat zulke op zichzelf niet echt zinvolle



De natuurstenen eieren op de Churchilllaan. (Stadsarchief Amsterdam)

dingen, een buitengewoon grote indruk op een klein kind kunnen maken.

Je zou kunnen zeggen dat ik mij als jongen in Plan Zuid, nog in het geheel niet bewust van wat daar aan de hand was, kon verzoenen met de gebouwen die ik zag. Ook door een goede moeder, die mij rustig op de buitentrappen die je overal tegenkomt liet klimmen. Daarmee werden gebouwen dingen waarmee ik iets had, onderdeel van mijn vertrouwde omgeving.

Het blok op de kruising van de Beethovenstraat en de Apollo-laan van J.F. Staal – die ook de Wolkenkrabber op het Victorieplein heeft ontworpen – behoorde tot ons territorium bij het buitenspelen. Die geweldige stalen erkers, die zitten er nog aan, met ovale kijkgaten aan de zijkanten. Ik herinner me, hoewel ik niet